

LAUSUNTO OIKEUSMINISTERIÖN ARVIOMUISTIOSTA RIKOSLAIN VIIMEAIKAISESTA KEHITYKSESTÄ JA TULEVISTA KEHITYSTARPEISTA

Oikeuspoliittinen yhdistys - Rättspolitiska föreningen Demla ry:n lausunto

Johdanto

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategisen ohjelman (29.5.2015) mukaan oikeuspolitiikan eräänä tavoitteena on, että rangaistukset vastaavat yleistä oikeustajua. Ohjelman mukaan varmistetaan, että rikoksista annettavat rangaistukset ovat oikeudenmukaisessa suhteessa teon moitittavuuteen. Ensikertalaisuussäännöksiä, väkivaltarikosten ja lapsiin kohdistuvien törkeiden seksuaalirikosten rangaistustasoa sekä ehdollisen vankeustuomion tehostamismahdollisuuksia tarkistetaan.

Oikeusministeriössä on valmisteltu arviomuistio ("Arviomuistio rikoslain viimeaikaisesta kehityksestä ja tulevista kehitystarpeista", OMML 7/2018), jossa tarkastellaan rangaistusten oikeasuhtaisuutta eräissä rikoslajeissa sekä eräitä tähän liittyviä seuraamusjärjestelmää ja tunnusmerkistöjä koskevia muita kysymyksiä. Muistiossa ei käsitellä kaikkia rikoslainsäädännössä säädettyjä rikoslajeja, vaan tarkastelun kohteena ovat eräät seksuaali-, väkivalta-, rattijuopumus- ja talousrikokset.

Muistiossa käsitellään useita mahdollisia toimenpiteitä, joiden toteuttamismahdollisuuksia ja vaikutuksia voitaisiin arvioida erillisissä lainvalmisteluhankkeissa. Osa toimenpiteistä edellyttäisi poikkihallinnollista yhteistyötä (mm. STM, SM ja LVM).

Aikataulu

Lausunto pyydetään toimittamaan oikeusministeriölle **viimeistään maanantaina 30.4.2018** (lausuntoaikaa pidennetty, aikaisempi määräaika oli 25.4.2018).

Vastausohjeet vastaanottajille

Oikeusministeriö pyytää lausuntoanne rangaistusten oikeasuhtaisuutta käsittelevästä arviomuistiosta. Arviomuistio on julkaistu oikeusministeriön julkaisusarjassa Mietintöjä ja lausuntoja 7/2018 ja se on saatavissa osoitteesta

Lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi pyydämme, että:

lausunto jaotellaan mahdollisuuksien mukaan lausuntopyynnössä ilmoitettujen **väliotsikoiden mukaisesti** (yleistä, arvioinnin perusteet ja lähtökohdat, seksuaalirikokset, väkivaltarikokset, talousrikokset, rattijuopumusrikokset, muut huomiot)

lausunnossa ei toisteta muistion sisältöä; jos toisto on esimerkiksi lausunnon sisäisen käsittelyn kuten hyväksymisprosessin vuoksi välttämätöntä, pyydämme että muistion sisällön kuvailu ja lausunnonantajan varsinaiset kannanotot erotetaan selvästi toisistaan (esim. "Muistion mukaan ... Lausunnonantaja katsoo, että ...").

LAUSUNTO

Saate: Tähän voitte halutessanne kirjoittaa **saatteen** lausunnollenne:

Yleistä

Mitä mieltä olette yleisesti arviomuistion sisältämisestä ehdotuksista? Tulisiko ehdotuksia valmistella edelleen vai ei? (ruksi sopivaan kohtaan.)

- Kannatan/kannatamme ehdotuksia pääosin tai kokonaan taikka meillä ei ole muistiosta huomautettavaa.
- Kannatamme ehdotuksia osittain.
- Emme kannata ehdotuksia.
- Emme ota arviomuistioon yleisesti kantaa, kommentoimme vain eräitä yksittäisiä ehdotuksia.
- Emme anna arviomuistiosta lausuntoa.

Muut yleiset huomiot

Päätöksenteon ja lainvalmistelun avoimuuden näkökulmasta olisi ollut hyvä tuoda esiin, millaisella prosessilla arviomuistiota on valmisteltu ja ketkä valmisteluun ovat osallistuneet.

Arvioinnin perusteet ja lähtökohdat

(mm. kriminaalipolitiikan perusteet, rikosoikeuden periaatteet ja perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset, rikollisuustilanne, rangaistusasteikot, rangaistusten vaikutukset, hyöty—haitta-vertailu, rangaistusten vaihtoehdot ja rikoksentorjunnan menetelmät, oikeustajua koskeva tutkimus)

Näkemyksenne arvioinnin perusteista ja lähtökohdista:

Arviointi on sinänsä monipuolista ja tasapainoista, mutta siinä on joitakin puutteita.

Ensinnäkin, eurooppaoikeudellista ja kansainvälisoikeudellista kehikkoa ei ole arvioitu vaikuttavana tekijänä lainsäädännössä. Esimerkiksi ihmisoikeussopimukset ja toisaalta EU-puitepäätökset asettavat lainsäätäjälle rajoituksia ja toisaalta velvoitteita. Kansainvälinen vertailu jää muutenkin puuttelliseksi. Tähän liittyen olisi tärkeä arvioida myös rikosoikeudellisen arvopohjan kehittymistä ja kehityksen ilmentämiä tulevaisuuden haasteita.

Esimerkiksi Melander (2008), johon muistiossakin viitataan, on esitellyt rikosoikeustutkimuksessa löydettyjä arvopohjaltaan ja lähtökohdiltaan erilaisia rikosoikeuspoliittisia perinteitä. Jareborg on esimerkiksi erotellut klassisen oikeusvaltiollisen ja hyvinvointivaltiollisen rikosoikeuden. Muistiossa lähdetään rikosoikeuskomitean ja rikoslakiprojektin lanseeraamasta hyvinvointivaltion humanin ja rationaalisen kriminaalipolitiikan perinteestä, joka on ollut Suomessa vallitseva lähestymistapa. Suomalaiseen rikosoikeuteen on kuitenkin tullut EU-oikeuden myötä ainesta, jota Husabø nimittää proaktiiviseksi rikosoikeudeksi. Tällaisen rikosoikeuden tunnusmerkkeihin kuuluvat muun muassa sellaiset rangaistussäännökset, jotka pyrkivät puuttumaan ei-toivottuun käyttäytymiseen jo ennen käyttäytymisen tapahtumista. Valmistelukriminalisointien kasvanut käyttö on esimerkki ilmiöstä. Melanderin mukaan tämänkaltaiset esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja terrorismin torjuntaan liittyvät kriminalisoinnit eivät heijasta pohjoismaisen rationaalisen ja humanin rikosoikeuden arvopohjaa. Tämä kehityssuunta on kuitenkin mietinnössä ohitettu. Yleisesti ottaen rikosoikeuden arvoperustaa on tärkeää arvioida tutkimukseen perustuvan kriminaalipolitiikan valmistelussa. Tästä löytyy kattavasti tutkimusta.

Muistiossa kerrotaan, että sen lähtökohtana on pääministeri Sipilän hallitusohjelman linjaus oikeustajun merkityksestä rikosoikeudelle, mutta oikeustajututkimusta siteerataan pintapuolisesti, eikä sitä löydy muistion kirjallisuusluettelosta. Tutkimuksen menetelmistä on vaikeaa päätellä mitään muistion perusteella. Tutkimus on kuitenkin valmistunut kesällä 2017 ja se löytyy Helsingin yliopiston Tuhat-tietokannasta, joten tutkimus olisi ollut helppo liittää mukaan tai ainakin vähintään mainita nimeltä muistiossa.

Oikeustajun merkityksen voi myös tulkita monella tavalla: yksittäisistä rikoksista annettujen yksityiskohtaisten rangaistusten vertailun sijaan voidaan pohtia laajemmin esimerkiksi rikosnimikkeitä, tunnusmerkistöjä, kriminalisointeja ja dekriminalisointeja ja suhteuttaa niitä yhteiskunnalliseen keskusteluun. Esimerkiksi #metoo-kampanja on tuonut keskusteluun tärkeitä näkökulmia naisten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden toteutumisesta ja siitä, miten nykyinen rikoslainsäädäntö vastaa näihin ongelmiin. Myös julkisuudessa esillä oleviin naisiin, kuten toimittajiin, poliitikkoihin tai tutkijoihin, verkossa kohdistuva

seksuaalissävytteinen laajamittainen vainoaminen on ilmiö, johon nykyinen rikoslainsäädäntömme ja esitutkintaprosessimme eivät riittävän tehokkaasti vastaa. Toisessa suunnassa asenteet tällä hetkellä kriminalisoitua kannabiksen käyttöä kohtaan taas ovat muuttuneet suopeammiksi, ja maailmalta on useita esimerkkejä sen dekriminalisoinnin positiivisista vaikutuksista.

Keskeistä muistion arvioinnin kannalta on myös se, että muistiossa ei ole perusteltu, millä perusteella on tehty valinnat siitä, että juuri tiettyjä rikoksia (seksuaalirikoksia, väkivaltarikoksia, talousrikoksia ja rattijuopumuksia) tarkastellaan siinä tarkemmin. Perustelut auttaisivat avaamaan ehdotusten taustalla olevia näkemyksiä ja kriminaalipoliittisia lähestymistapoja. Uusia toimenpiteitä ehdotettaessa olisi hyvä tarkastella myös lainsäädännön viimeaikaista kehitystä ja sen vaikutuksia rangaistuskäytäntöihin yleisesti: onko rangaistustaso kokonaisuudessaan ankaroitunut vai lieventynyt.

Talousrikoksia, ennen muuta verorikoksia, koskevissa oikeudenkäynneissä rikosvastuun toteutuminen on törmännyt oikeuskäytännössä kaksoisrangaistavuuden kieltoon eli ne bis in idem -periaatteeeseen. Ne bis in idem on keskeinen ihmisoikeus ja välttämätön oikeudenmukaisen lainkäytön ja oikeusturvan tae. Koska viranomaisilla on ollut oikeuskäytännön valossa tämän tästä ongelmia ne bis in idem -periaatteen kanssa, muistiossa olisi tarpeen arvioida niitä toimenpiteitä, joilla varmistetaan rikosvastuun tehokas toteutuminen tätä periaatetta loukkaamatta.

Seksuaalirikokset

Muistio sisältää seuraavat ehdotukset:

- tehostetaan raiskausrikosten esitutkintaa (SM/poliisi; edellyttää lisärahoitusta, kustannukset nykyään n. 3 milj. e)
- tarjotaan Uusi suunta -ohjelmaa henkilöille, jotka eivät vielä ole syyllistyneet seksuaalirikoksiin (0,8—2,7 milj. e) ja laajennetaan muutoinkin seksuaalirikoksia ennaltaehkäiseviä palveluita ja kuntoutusta rangaistusjärjestelmän ulkopuolella (STM, maakunnat)
- ensisijaisesti selvitetään aikaisempien lainsäädäntömuutosten vaikutukset ja oikeuskäytäntö rikostilastoista ilmeneviä lukumäärätietoja laajemmin; toissijaisesti
 - korotetaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön enimmäisrangaistus 4 vuodesta 6 vuoteen vankeutta (0,6 milj. e)
 - säädetään erillinen rangaistussäännös (törkeä lapsen raiskaus, rangaistusasteikko 4—12 vuotta vankeutta) tapauksiin, joissa nykyisin sovelletaan samanaikaisesti raiskausta ja lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevia säännöksiä (0,24 milj. e).

Näkemyksenne seksuaalirikoksia koskevasta arviosta ja ehdotuksista:

Muistiossa tulkittiin, että Suomen rikoslainsäädäntö oli raiskausrikosten osalta linjassa Istanbulin sopimuksen kanssa. Tämä ei kuitenkaan ole ollut useiden kansalaisjärjestöjen näkemys asiaan. Myös Demla katsoi aikaisemmassa lausunnossaan raiskausrikoksista, että Istanbulin sopimuksen 36 artikla edellyttäisi raiskauksen tunnusmerkistön muuttamista siten, että keskeiseksi kriteeriksi tulisi suostumuksen puute. Olemme edelleen sitä mieltä, että Suomi ei ole täyttänyt sopimusvelvoitteitaan asiassa. Suostumuksen puutteen määrittäminen tunnusmerkistötekijäksi olisi myös Euroopan neuvoston antaman ratkaisun (ns. Bulgaria-tapaus) mukaista. Metoo-kampanjan myötä on tullut ilmi, kuinka ongelmallisesta ja laajasta ilmiöstä on kyse.

Suostumuksen puute vastaisi paremmin seksuaalisen itsemääräämisoikeuden tunnustavaa käsitystä raiskauksesta kuin nykyinen väkivaltaa tai sen uhkaa edellyttävä tunnusmerkistö. Käsityksen mukaan vastuullisessa seksuaalikäyttäytymisessä jokainen on vastuussa siitä, että kumppani on jatkuvasti halukas kanssakäymiseen, eikä vain oleteta, että jos toista ei aktiivisesti ja uhkaavasti pakota, hän on suostuvainen seksiin. Tämän muutoksen yhteydessä olisi mahdollista pidemmällä aikavälillä selvittää, olisiko mahdollista kriminalisoida myös tuottamuksellinen raiskaus vastaavasti kuin Ruotsissa. Tuottamuksellinen rikosnimike helpottaisi myös näyttökysymyksiä, koska epäselvissä tapauksissa voitaisiin edellyttää, että henkilö on pyrkinyt varmistamaan sen, että toinen on halukas seksuaaliseen kanssakäymiseen.

Vaikka suostumuksen puute korvaisikin tässä ehdotetulla tavalla väkivallan tai sen uhan raiskauksen tunnusmerkistössä, asiassa näyttötaakka olisi edelleen syyttäjällä ja prosessissa rikosasia ratkaistaisiin edelleen syyttömyysolettaman ja puolustuksen suosimisen (favor defensionis) periaatteen asettamista vaatimuksista käsin. Nämä asiat ovat aivan keskeisiä oikeusturvan takeita. Tästä seuraa se, että väkivalta (tai sen uhka) ei jäisi rikosprosessissa kuitenkaan vaille merkitystä. Lääketieteellisessä raiskaustutkimuksessa todennetut ja dokumentoidut uhrin vammat sekä rikoksesta epäillyn asianomistajaan jättämät kudos- ja kuitujäämät olisivat tässä tapauksessa tunnusmerkistötekijöiden sijaan todistusosiseikkoja siitä, että syytteessä kuvattu rikos on tapahtunut. Lisäksi merkitystä voitaisiin yhä ja edelleen antaa uhrin uskottavalle kertomukselle tai käsitykselle tapahtumista ja niiden kulusta. Kontekstin vuoksi on vielä syytä palauttaa mieleen, että oikeuslääketieteessä on vakiintuneet ja kriittiset menetelmät analysoida ja arvioida eri vammojen syntymekanismia ja alkuperää. Laatuvaatimukset näille menetelmille ovat korkeat, sillä oikeuslääketieteellisillä havainnoilla on suuri näyttöarvo rikosprosessissa. Näin ollen pelot siitä että ainoastaan tai lähinnä suostumusperusteisen tunnusmerkistön vuoksi, asianomistaja voisi omalla toiminnallaan tehokkaasti ja syyksilukemisen aiheuttavilla vaikutuksilla "lavastaa" raiskauksen, ja siten saada syyttömän ihmisen edesvastuuseen rikoksesta, jota ei ole edes tapahtunut, eivät ole oikeuslääketieteellisestä näkökulmasta uskottavia. (Ks. Penttilä & Aho: Oikeuslääketiede, Duodecim, Helsinki). Näin on siitäkin huolimatta, vaikka tällaisia pelkoja toisinaan julkisessa keskustelussa viljelläänkin.

Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten osalta Demla katsoo, että lapset tarvitsevat haavoittuvaisen ja puolustuskyvyttömän asemansa vuoksi erityistä suojaa. Lapsen

raiskaus ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ovat erittäin moitittavia rikoksia, jotka osoittavat suurta syyllisyyttä, joten tästä näkökulmasta muistion ehdotukset ovat tarkoituksenmukaisia ja tarpeellisia.

Toisaalta on tarpeen palauttaa mieleen, että seuraamuksia on hiljattain korotettu, eikä vielä ole kertynyt riittävää tietopohjaa uusiin korotuksiin. Tämä seikka tiedostetaan muistiossakin. Tästä syystä Demla suosittelee, että vaikutusarvioinnin laadukkaasta seurannasta kannettaisiin korkeaa tieteellistä ja rahoituksellista huolta.

Jos uusiin toimenpiteisiin kuitenkin ryhdytään, Demla suosittelee rangaistusasteikon kiristämistä muistiossa kuvaillulla tavalla.

Toisaalta olisi erittäin tarkoituksenmukaista, että vielä tutkittaisiin, millaisia vaikutuksia ylempänä lausunnossa tarkoitettulla suostumukseen perustuvalla tunnusmerkistön muutoksella tältä osin olisi. RL 20 lukua koskevissa lainvalmisteluasiakirjoissa, kuten myös oikeuskirjallisuudessa, lähdetään siitä, että lapsi ei voi antaa suostumusta yhdytään aikuisen kanssa, kuten ei myöskään mihinkään muuhunkaan seksuaalisesti olennaiseen tekoon. Tästä säännöksestä seuraisi siis se, että yhdyntä lapsen kanssa olisi aina törkeä raiskaus ilman edellytystä väkivallasta tai sen uhasta. Näin ollen suostumukseen perustuvalla tunnusmerkistön muuttamisella saataisiin aikaan suunnilleen sama vaikutus kuin ehdotetulla ”törkeä lapsen raiskaus” sääntelyllä. Suostumukseen nojaava sääntelyratkaisu olisi Demlan mukaan olisi tarkoituksenmukainen tästäkin näkökulmasta.

Suostumuksen puutteen vaikutus tunnusmerkistöön olisi kirjoitettava rikoslailta vaadittavat selkeys- ja ennakoituvuusvaatimukset täyttävällä tavalla.

Käytetty väkivalta tulisi edelleen ottaa huomioon rangaistusta mitattaessa. Vaihtoehtoja on kaksi. Joko väkivalta olisi kvalifiointiperuste, joka muuttaisi raiskauksen törkeäksi tai sitten väkivalta arvioitaisiin erikseen pahoinpitelynä ja raiskauksesta ja pahoinpitelystä annettaisiin yhdistelmä rangaistus. Esimerkiksi tällä hetkellä lapseen kohdistuva sukupuoliyhdyntä tuomitaan aina sekä raiskauksena että seksuaalisena hyväksikäyttönä. Tätä samaa logiikkaa noudattaen olisi mahdollista tuomita väkivalta erikseen pahoinpitelynä. Olisi looginen ratkaisu, että väkivalta tulee tarkasteltavaksi erillisenä tekona, mikäli se poistuu raiskausrikoksen tunnusmerkistöstä. Tässä tapauksessa olisi toki tarkasteltava muutoksen vaikutusta rangaistusasteikkoon ja pohdittava, onko rangaistusten koventaminen raiskausrikoksissa tavoitteena. Demla ei pidä rangaistusasteikkojen korottamista ensisijaisena tavoitteena, vaan näkee oikeat rikosnimikkeet ja tunnusmerkistöt rikoslain moraalialuonnan luovan vaikutuksen sekä uhrin kokemusten tunnistamisen kannalta tärkeämpinä.

Seksuaalirikosten esitutkinnan tehostamiseen Demla suhtautuu erittäin myönteisesti. On myös tarpeen edelleen kehittää tapoja, joilla esitutkinnassa ja oikeusprosessissa huomioidaan uhrin haavoittuvainen asema ja pyrkiä vähentämään tälle koituvaa henkistä kuormitusta. Nykyinen akkusatorinen oikeudenkäyntimenettely johtaa siihen, että uhri joutuu toistamaan kokemansa moneen kertaan. Olisikin syytä pohtia, voisiko esimerkiksi

esitutkinnan videoinnin avulla välttää turhan kärsimyksen tuottamista uhrille. Demla suhtautuu myönteisesti myös Uusi suunta -ohjelman laajentamiseen.

Rikoslainsäädännössä on kiinnitettävä huomiota myös erityisesti naisiin kohdistuviin uudenmuotoisiin internetin välityksellä tehtäviin viharikoksiin, kuten seksuaalissävytteiseen vihaviestintään sekä ns. kostopornoon, joita nykyiset rikosnimikkeet kuten vaino ja kunnianloukkaus eivät täysin tavoita. Ruotsissa esimerkiksi kostoporno on kriminalisoitu omalla rikosnimikkeellään. Tällä hetkellä vainoamisena on kriminalisoitu yhden henkilön toistuva toiminta, mutta se ei kata tilanteita, joissa useampi henkilö hyökkää samanaikaisesti seksuaalissävytteisin vihaviestin julkisesti puhuvan naisen kimppuun. Tällainen toiminta kuitenkin käytännössä kaventaa naisten sananvapautta. Poliisin resurssit ja motivaatio puuttua tällaisiin tapauksiin eivät myöskään valitettavasti aina ole tällä hetkellä tehtävien tasalla.

Raiskausrikosten uusintarikollisuuden osalta toteamme, että piilorikollisuuden suuren osuuden takia pelkän poliisin tietoon tulleen rikollisuuden tai rikostuomioiden perusteella on vaikeaa arvioida, kuinka paljon uusintarikollisuutta oikeasti esiintyy.

Väkivaltarikokset

Muistio sisältää seuraavat ehdotukset:

- pannaan täytäntöön yhdistelmärankaistusta koskeva lainsäädäntö
- tiukennetaan ehdonalaisen vapauden valvontaa (riskiarvioinnin tehostaminen mm. vakavien väkivalta- ja seksuaalirikosten uusijoilla sekä tiukennettu valvonta; 1,34 milj. e)
- tehostetaan ehdollista vankeutta valvonnalla ja yhdyskuntapalvelulla (3,2 milj. e, kustannukset kohdistuvat osin STM:n hallinnonalalle)
- kehitetään ja lisätään väkivaltarikollisille tarkoitettua Aggredi-tyyppistä ohjelmaa valtakunnallisesti (1,5 milj. e; STM, maakunnat).

Näkemyksenne väkivaltarikoksia koskevasta arviosta ja ehdotuksista:

Ehdotukset ovat kannatettavia.

Väkivaltarikosten osalta olisi kuitenkin tarpeen arvioida, mitä Istanbulin sopimuksen ratifioiminen merkitsee niiden osalta. Vaikka Suomessa väkivaltarikokset ovatkin kääntyneet laskuun, väkivalta on Suomessa varsin sukupuolittunutta. Istanbulin sopimus on varsin yksiselitteinen sen suhteen, että väkivaltarikos lähisuhteessa on rangaistuksen peruste rangaistuksen ankaroittamiselle. Muistiossa tulisi pohtia sitä, olisiko erilaiset lähisuhdeväkivallan poisoppimishjelmat saatettavissa osaksi rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmäämme. Muistiossa ei myöskään tarkastella lähestymiskieltoa, vaikka sillä olen lähisuhdeväkivallan torjunnassa keskeinen merkitys.

Erilaiset kuntouttavat ohjelmat ovat tarpeellisia, mutta niiden vaikuttavuudesta tarvitaan kipeästi kriittistä kvantitatiivista tutkimusta.

Talousrikokset

Muistio sisältää seuraavat ehdotukset:

- korotetaan yhteisöosakon asteikkoa (HE 1/2016 vp)
- arvioidaan arvopaperimarkkinoita koskevan tiedottamisrikoksen törkeän tekemuodon tarvetta (*törkeä arvopaperimarkkinoita koskeva tiedottamisrikos*); päävastuullisena VM, yhteistyössä OM:n kanssa
- pannaan täytäntöön EU:n taloudellisiin etuihin kohdistuvia petoksia koskeva direktiivi (PIF):
 - säädetään avustuksen väärinkäyttöä koskeva törkeä tekemuoto (*törkeä avustuksen väärinkäyttö*)
 - kiristetään luottamusaseman väärinkäyttöä tai virka-aseman väärinkäyttöä koskevaa sääntelyä
 - laajennetaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta
 - arvioidaan veropetossäännösten riittävyyttä muun muassa arvonlisäveron osalta
- pannaan täytäntöön tuleva maksuvälinepetosdirektiivi, joka on toistaiseksi neuvotteluvaiheessa
- korotetaan eräiden maksuvälineisiin liittyvien rikosten enimmäisrangaistuksia.

Näkemyksenne talousrikoksia koskevasta arviosta ja ehdotuksista:

Demla pitää ehdotuksia tarkoituksenmukaisina.

Yhteisöosakon korottaminen on tarpeen, sillä muistiossa todetaan aiheellisesti, että talousrikosten toimeenpanossa eri yhteisömuotojen hyväksikäyttö on keskeisessä asemassa.

Talousrikokset ovat yleensä hyvin suunnitelmallisia ja osoittavat suurta syyllisyyttä. Lisäksi talousrikollisuus aiheuttaa vakavaa vahinkoa niin veropohjalle kuin vaihdantaan kohdistuvalle luottamukselle. Vaativimpien talousrikosten osalta rikosprosessi voi kestää useita vuosia. Tämä kaikki muistiossa tiedostetaan.

Koska ennen muuta osakeyhtiöt ovat keskeisessä osassa talousrikollisuudessa, muistiossa olisi tarpeen arvioida erilaisten osakeyhtiöoikeudellista vastuunsamastamista koskevien oppien hyödyllisyyttä rikosvastuun toteuttamisen kannalta. Muistion tavoitteenakin on pohtia rikosoikeuden kehitysnäkymiä. Osakeyhtiöoikeudellinen vastuunsamastaminen on jo nyt jossain määrin osa Suomen oikeusjärjestystä yhtiöoikeudessa (Ks. KKO 1997:17; KKO 2008:8; KKO 2015:17. Vastuunsamastamista ovat käsitelleet oikeuskirjallisuudessa esimerkiksi Villa ja Mähönen) ja eräissä ulosottoa ja keinotekoisia varallisuusjärjestelyjä koskevissa kysymyksissä. (Ks. KKO 2015:17; UK 4 luku. Oikeuskirjallisuudessa tätä asiaa ovat käsitelleet esimerkiksi Lindfors sekä Linna ja Leppänen.). Vastuunsamastamisesta sinänsä löytyy KKO:n oikeuskäytäntöä 1920-luvun lopulta saakka.

Vastuunsamastamista koskevilla opeilla voisi olla talousrikollisuudessa soveltamisalaa esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, joissa rikokseen syyllistyneen osakeyhtiön osakkeenomistajina on toisia yhteisöjä tai julkisyhteisö (esimerkiksi kunta). Vastuunsamastamista koskevat opit voisivat oikein säädettyinä toimia kannustimina sille, että osakkeenomistajat ja yhtiökokous käyttäytäisivät aktiivisemmin valvontaoikeuksiaan.

Rattijuopumukset

Muistio sisältää seuraavat ehdotukset:

- tehostetaan ehdollista vankeutta valvonnalla (3,2 milj. e, kustannukset kohdistuvat osin STM:n hallinnonalalle; kustannukset sisältävät yhdyskuntapalvelua koskevan muutoksen)
- saatetaan voimaan ajon keskeyttämistä koskeva säännös HE 180/2017 vp:n mukaisesti (LVM)
- jatketaan alkolukkoja koskevaa uudistamistyötä jo toteutetun lainmuutoksen suuntaviivojen mukaisesti (alennetaan alkolukko-ohjelman kustannuksia; LVM)
- varmistetaan Tie selväksi -mallin toteuttaminen sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksen yhteydessä (STM, maakunnat).

Näkemyksenne rattijuopumusrikoksia koskevasta arviosta ja ehdotuksista:

Ei lausuttavaa.

Muut huomiot

Muut arviomuistiota koskevat huomiot:

Pääosin muistio on sekä mielenkiintoinen että monelta osin asiantuntevasti laadittu. Se kuitenkin tarvitsee vielä täydennystä, jotta sitä voi käyttää keskustelun pohjana, tai jotta sen pohjalta voi tehdä kestäviä johtopäätöksiä tarkoituksenmukaista ja hyväksyttävistä toimenpiteistä.

Muistion eri sanankäänteissä tulee esille myös se, että yhteiskunnan alkoholi- ja päihdepolitiikkaa koskevalla päätöksenteolla on suora yhteys rikollisuuden kehitykseen. Tätä diskurssia olisi tarpeen vahvistaa.